

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA BORARO (P3)

2021

TLHAHLO YA GO SWAYA

MEPUTSO: 100

Palomoka ya matlakala a tlhahlo ya go swaya ke 9.

ELA HLOKO:

- Diriša rubriki ye ge o swaya ditaodišo (Lephephe la 3, KAROLO YA A)
- Meputso ya 0–50 e arotšwe ka magato a mahlano a ditlhalošo
- Mo go diteng, polelo le mongwalelo, le legato le lengwe le le lengwe la magato a ditlhalošo a mahlano le arotšwe ka dikarolwana tše pedi, e lego legato la godimo le la fase go lebeletšwe kabo ya meputso le ditlhalošo
- Sebopego ga se sa arolwa ka legato la godimo le la fase

KAROLO YA A: RUBRIKI YA GO SWAYA DITAODIŠO [MEPUTSO YE 50]

Dinyakwa		Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
DITENG LE PEAKANYO (Go araba dipotšišo) Tatelano ya dikgopolo ge go dirwa peakanyo. Temogo ya morero, baamogedi ba tshedimošo le dikamano. MEPUTSO YE 30	Legato la godimo	28–30	22–24	16–18	10–12	4–6
		-Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo go fetiša - Dikgopolo tša go laetša bohlale, tša go hlohla mabjoko tšeo di tšweletšago tsebo ye e tseneletšego -Peakanyo le tlemagano ke tšeo di ikgethilego mo go matseno, mmele le mafetšo	-Potšišo e arabilwe gabotsebotse -Dikgopolo di kgahliša kudu ebile di sepelelana le hlogo/sererwa -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše dibotsebotse mo go matseno, mmele le mafetšo	-Karabo e a kgotsofatša -Dikgopolo di tlemagane ebile di a kgodiša -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše dikaone mo go matseno, mmele le mafetšo	-Tlemagano ya dikgopolo ga se ya maleba -Dikgopolo ga di tšwelele gabotse ebile ga di bontšhe boithamelo -Tatelano le tlemagano ya dikgopolo di tšwelela gannyane	-Molekwa o tšwele tseleng kudukudu -Dikgopolo di hlakahlakane ebile ga di nepiše -Dikgopolo ga di nepiše hlogo ebile di a ipoeletša -Ga go tatelano le tlemagano ya dikgopolo
	Legato la fase	25–27	19–21	13–15	7–9	0–3
		-Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo -Dikgopolo tša go laetša bohlale, tša go hlohla mabjoko tšeo di tšweletšago tsebo ye e tseneletšego -Bokgoni bja maemo a godimo bja go beakanya le go tlemaganya dikgopolo mo go matseno, mmele le mafetšo	-Potšišo e arabilwe gabotse -Dikgopolo di a kgahliša ebile di sepelelana le hlogo/sererwa -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše dibotse mo go matseno, mmele le mafetšo	-Potšišo e arabilwe ka mo go kgotsofatšago eupša ga se ya hlaka gabotse -Tlemagano ya dikgopolo e a kgotsofatša ebile e a kgodiša -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo di a kgotsofatša mo go matseno, mmele le mafetšo	-Molekwa o tšwele tseleng -Dikgopolo di hlakahlakane -Ga go peakanyo goba tlemagano ya dikgopolo yeo e tšwelelago	-Ga go bolelwe selo ka hlogo yeo e filwego -O tšwele tseleng kudukudu -Diteng ga di nepiše ebile di hlakahlakane

SC/NSC – Tlhahlo ya go swaya

		14–15	11–12	8–9	5–6	0–3
<p>POLELO, MONGWALELO LE PALOBOHLATSE</p> <p>Segalo, retšistara, mongwalelo, tlotlontšu ya maleba ya morero le dikamano. Kgetho ya mantšu. Tirišo ya polelo le melawana, maswao, popopolelo le mopeleto.</p> <p>MEPUTSO YE 15</p>	Legato la godimo	<p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana kudukudu le morero, baamogedi le dikamano</p> <p>-Polelo ke ya boitshepo, ya go nona, ya maatlakgogedi</p> <p>-Polelo e na le segalo sa go ba le maatlakgogedi ebile e nonne ka mebolelwana ya go kgahliša</p> <p>-Go nyakile go se be le phošwana le e tee ya popopolelo le mopeleto</p> <p>-Polelo e beakantšwe ka bokgwari bja maemo a godimodimo</p>	<p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotsebotse le morero, baamogedi le dikamano</p> <p>-Polelo e na le maatla, ya segalo sa maleba</p> <p>-Diphošo tša popopolelo le mopeleto ga se tše kae</p> <p>-Polelo e beakantšwe gabotsebotse</p>	<p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotse le morero, baamogedi le dikamano</p> <p>-Tirišo ya maleba ya polelo e dira gore molaetša o kwagale</p> <p>-Segalo ke sa maleba</p> <p>-Mebolelwana e dirišitšwe go godiša boleng bja diteng</p>	<p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gannyane le morero, baamogedi le dikamano</p> <p>-Tirišo ya polelo ke ya motheo</p> <p>-Segalo le mošito ga se tša maleba</p> <p>-Tlotlontšu ke ye nnyane kudu</p>	<p>-Polelo ga e kwešišagale</p> <p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelane le morero, baamogedi le dikamano</p> <p>-Tlotlontšu ke ye nnyane kudukudu moo e lego gore e dira gore ditaba di se kwešišagale</p>
	Legato la fase	<p>13</p> <p>-Polelo ya maemo a godimodimo ya go ba le segalo se maatla</p> <p>- Go nyakile go se be le phošwana le e tee ya popopolelo le mopeleto</p> <p>-Polelo e beakantšwe ka bokgwari</p>	<p>10</p> <p>-Polelo ke ya maemo a godimo ya go ba le maatlakgogedi</p> <p>-Segalo ke sa maleba sa go ba le maatlakgogedi</p> <p>-Diphošwana tše nnyane tša popopolelo le mopeleto</p> <p>-Polelo e beakantšwe gabotse</p>	<p>7</p> <p>-Tirišo ya polelo e a kgotsofatša eupša e na le diphošo</p> <p>-Segalo se a kgotsofatša eupša mebolelwana ga se ya dirišwa o kaalo</p>	<p>4</p> <p>-Polelo ga e kgotsofatše</p> <p>-Ga go phapantšho ya mafoko</p> <p>-Tlotlontšu ga se ye kaalo</p>	
<p>SEBOPEGO</p> <p>Dinyakwa/Dipharologantšho tša setšweletšwa. Tšwetšopele ya ditemana le tlhamo ya mafoko.</p> <p>MEPUTSO YE 5</p>		<p>5</p> <p>-Tšwetšopele ya sererwa ke ya maemo a godimodimo</p> <p>-Tlhalošo ya dikgopolo ke ya maemo a godimodimo</p> <p>-Tlhamo ya mafoko le ditemana ke ya go ikgetha, ya maemo a godimodimo</p>	<p>4</p> <p>-Tatelano ye botse ya tšwetšopele ya dintlha</p> <p>-Tlemagano ye botse ya dintlha le dikgopolo</p> <p>-Mafoko le ditemana di beakantšwe ka makgethe</p>	<p>3</p> <p>-Dintlha tša maleba di tšweleditšwe</p> <p>-Mafoko le ditemana di hlamegile gabotse</p> <p>-Taodišo e a kwagala</p>	<p>2</p> <p>-Dintlha tša maleba ga se tše kae</p> <p>-Mafoko le ditemana di na le diphošo</p> <p>-Taodišo e a kwagala eupša e na le mafokodi</p>	<p>0–1</p> <p>-Dintlha tša maleba ga di gona</p> <p>-Mafoko le ditemana di fošagetše</p> <p>-Taodišo ga e kwagale</p>

KAROLO YA B: RUBRIKI YA GO SWAYA DITŠWELETŠWA TŠE TELELE TŠA TIRIŠANO [MEPUTSO YE 25]

Dinyakwa	Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
<p>DITENG, PEAKANYO LE SEBOPEGO</p> <p>Go araba dipotšišo le dikgopolo. Tatelano le peakanyo ya dikgopolo. Morero, baamogedi, dinyakwa/dipharologantšho le dikamano.</p> <p>MEPUTSO YE 15</p>	<p>13–15</p> <p>-Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo go fetiša - Dikgopolo ke tša go laetša bohla, le go hlohla mabjoko -Tsebo ke ye e tseneletšego ya dinyakwa tša mohuta wa setšweletšwa -Ditaba di nepiša setšweletšwa thwi -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ke ya maemo a godimo -Tlhalošo ya ditaba ke ya maemo a godimo ebile e thekga sererwa -Sebopego ke sa maleba sa go sepelelana le setšweletšwa</p>	<p>10–12</p> <p>-Bokgoni bjo bobotsebotse bja go araba potšišo bjoo bo laetšago tsebo ye botse ya mohuta wa setšweletšwa -Ditaba di nepiša setšweletšwa -Molekwa ga se a tšwa tseleng -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ke ye botse -Tlhalošo ya ditaba ke ye botse ebile e thekga sererwa -Sebopego ke sa maleba eupša se na le diphošwana di se kae</p>	<p>7–9</p> <p>-Bokgoni bja go kgotsofatša bja go araba potšišo le go laetša tsebo ya mohuta wa setšweletšwa -Go na le nepišo eupša go na le go tšwa tseleng gannyane -Tlemagano ya dikgopolo le dikamano e a kgotsofatša -Tlhalošo ya ditaba e a kgotsofatša ebile e thekga sererwa -Sebopego ke sa maleba eupša se na le diphošo tše dintšinyana</p>	<p>4–6</p> <p>-Bokgoni bja motheo bja go araba potšišo bja go laetša tsebo ye nnyane ya dinyakwa tša mohuta wa setšweletšwa -Go na le nepišo ye nnyane ya setšweletšwa eupša go na le go tšwa tseleng -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ga se ye kaalo -Tlhalošo ya ditaba ke ya motheo ebile e thekga sererwa gannyane - Melao ya sebopego ga se ya šomišwa ka tshwanelo -Go tlogetšwe dintlha tše bohlokwa</p>	<p>0–3</p> <p>-Karabo ya gagwe ga e laetše tsebo le ye nnyane ya mohuta wa setšweletšwa -Molaetša ga o tšwelele gabotse ka ge molekwa a tšwele tseleng kudukudu -Ga go tlemagano ya diteng le dikgopolo -Ditaba di hlalošwa gannyane -Sebopego sa setšweletšwa ga se sona</p>
<p>POLELO, SETAELE LE PALOBOHLATSE</p> <p>Segalo, retšistara, setaele, morero, baamogedi le dikamano. Tirišo ya polelo le melawana. Kgetho ya mantšu. Maswao le mopeleto.</p> <p>MEPUTSO YE 10</p>	<p>9–10</p> <p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotsebotse le morero, baamogedi le dikamano -Polelo e nepagetše ebile e hlamegile gabotse -Go nyakile go se be le phošwana le e tee ya popopolelo le mopeleto</p>	<p>7–8</p> <p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotse le morero, baamogedi le dikamano -Polelo ga e na diphošo tša popopolelo ebile e hlamegile gabotse -Tlotlontšu ke ye ntši - Diphošo ga se tše dintši</p>	<p>5–6</p> <p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana le morero, baamogedi le dikamano -Diphošo tša popopolelo ga se tše dintši -Tlotlontšu ke yeo e lekanetšego -Diphošwana tšeo di lego gona ga di fetošo molaetša</p>	<p>3–4</p> <p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelane gabotse le morero, baamogedi le dikamano -Popopolelo ga se yeo e nepagetšego ebile e tletše ka diphošo -Tlotlontšu ga se ye ntši -Molaetša o a tšwelela eupša o arošitšwe</p>	<p>0–2</p> <p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelane le morero, baamogedi le dikamano -Sengwalo se tletše ka diphošo ebile se hlakahlakane -Tlotlontšu yeo e lego gona ga e sepelelane le morero le gannyane -Molaetša ga o tšwelele le gannyane</p>

ELA HLOKO:

- Dintlha tšeo di filwego ka tlase ga hlogo ye nngwe le ye nngwe ke tša go hlahla baswai fela
- Kwešišo ya molekwa ya hlogo yeo a e kgethilego e elwe šedi le ge dintlha tša gagwe di fapana le tšeo di filwego

KAROLO YA A: DITAODIŠO**POTŠIŠO YA 1**

Balekwa ba ngwale taodišo ya mantšu a 400–450 ka hlogo e tee ya tšeo di filwego. Ba ka ngwala ka mehuta ye e latelago ya ditaodišo: Kanegelo, tlhalošo, kgadimo, kahlaahlo, ngangišano goba tswalano ya tšona.

1.1 O RILE GO MPOTŠA SEPHIRI SEO ...

Go letetšwe gore molekwa a ngwale ka sephiri seo a se boditšwego letšatši leo. Sephiri seo e be se se makatšago/tšhošago goba kgahlišago. Kanegelo e tšweletšwe ka motho wa pele le ka lebaka le le fetilego.

[50]**1.2 POLELO LE SETŠO KE MONWANA LE LENALA.**

Go letetšwe gore molekwa a laetše ka fao polelo le setšo di ka se kgaogantšhwego ka gona.

[50]**1.3 2020, NGWAGA WA MOSWANANOŠI!**

Go hlalošwe lebaka leo le dirago gore ngwaga wa 2020 o fapane le mengwaga ye mengwe.

[50]**1.4 BASADI LE BANA GAMMOGO LE BANNA BA HLORIŠWA GO SWANA.**

Go letetšwe gore molekwa a tšweletše dintlha tša tlhorišo go tšwa mahlakoreng ka moka.

[50]**1.5 BAFSA BA ŠOMIŠA THEKNOLOTŠI KA MAIKARABELO. DUMELA GOBA O GANETŠE.**

Go letetšwe gore molekwa a tšweletše maikarabelo goba go hloka maikarabelo ga bafsa tirišong ya theknolotši a be a fahlele ka mabaka a go dumela goba go ganetša.

[50]

- 1.6
- Tlhathollo ya ditšweletšwa tša go bonwa e akaretša mehuta ya ditaodišo ka moka
  - Molekwa o ikgethela seswantšho gomme a ngwala taodišo ka mohuta woo a o nyalantšhago le seswantšho seo
- 1.6.1 Go letetšwe gore molekwa a tšweletše sengwalwa sa gagwe ka tlhathollo ya seo se tšweletšwago seswantšhong ntle le go fetola kgopolokgolo. Go ka ngwalwa ka tekatekano gare ga banna le basadi/gare ga molato le kotlo. **[50]**
- 1.6.2 Go letetšwe gore molekwa a tšweletše sengwalwa sa gagwe ka tlhathollo ya seo se tšweletšwago seswantšhong ntle le go fetola kgopolokgolo. Go ka ngwalwa ka mmimo/didirišwa tša theknolotši tšeo di tšwelelago seswantšhong. **[50]**
- 1.6.3 Go letetšwe gore molekwa a tšweletše sengwalwa sa gagwe ka tlhathollo ya seo se tšweletšwago seswantšhong ntle le go fetola kgopolokgolo. Go ka ngwalwa ka tsela ya bophelo/leeto. **[50]**

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 50

KAROLO YA B: DITŠWELETŠWA TŠA TIRIŠANO**POTŠIŠO YA 2****2.1 LENGWALO LA SEGWERA****Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:**

Go leboga thušo yeo mogwera a go filego yona mathateng a o bego o na le ona.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Sebopego le botelele e be tša maleba
- Atrese e tee fela ya mongwadi/moromedi
- Letšatšikgwedi le ngwalwe ka tlase ga atrese
- Madume/Matseno a makopana a maleba
- Diteng di be mabapi le go leboga mogwera ka thušo ya gagwe mathateng a o bego o na le ona
- Retšistara le polelo e be tša segwera
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego
- Mafelelo/Bofelo e be boitsebišo bja mongwadi ka mokgwa wa setlwaedi
- Mohlala: Ke nna/Wa gago/Mogwera wa gago Mojalefa
- Mongwadi wa lengwalo ga se a swanela go ngwala leina le sefane eupša leina la gagwe fela goba sereto

[25]**2.2 LENGWALO LA BOIPELAETŠO****Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:**

Go letetšwe gore molekwa a laetše gore bosenyi bo hlolwa ke eng le ditlamorago tša bjona.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Sebopego le botelele e be tša maleba
- Diatrese tše pedi, e lego ya mongwadi le moamogedi/moromedi le moromelwa
- Maemo a moamogedi wa tshedimošo a tšwelele pepeneneng, mohlala: Meyara/Molaodi/Mongwaledi
- Letšatšikgwedi le ngwalwe ka fase ga atrese ya moromedi
- Madume/Matseno le hlogo ya taba
- Diteng di be mabapi le ngongorego ka bosenyi le ditlamorago tša bjona
- Bolela seo o letetšego go se bona se diragala
- Retšistara le segalo e be tše di fodilego, tša semmušo
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego
- Mafelelo/Bofelo e be boitsebišo bja mongwadi
Mohlala: Ka boikokobetšo/
Ke nna/Wa lena
Tebogo Molepo/T Molepo

[25]

2.3 TŠA BOPHELO BJA MOHU**Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:**

Go letetšwe gore molekwa a diriše diponagalo le tshedimošo yeo a e filwego go ngwala tša bophelo bja mohu.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Leina le sefane sa mohu
- Batswadi ba mohu
- Lefelo leo mohu a belegetšwego go lona (Go laetšwe gore o tšwa profenseng efe)
- Letšatši la matswalo a mohu le hlatsela mengwaga ya gagwe
- Dithuto tše mohu a di fihleletšego
- Tša mošomo
- Ditiro tše botse tše mohu a gopolwago ka tšona
- Letšatši leo a hlokofetšego ka lona
- Seo se hlotšego lehu la gagwe
- Meloko ya kgauswi yeo mohu a e tlogelago
- Lefoko la taelo. Mohlala: Mohu a ka laelwa ka sereto
- Go ngwalwe ka motho wa boraro
- Retšistara le polelo e be tša semmušo
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego

[25]**2.4 POLEDIŠANO****Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:**

Go letetšwe gore molekwa a tšweletše morwa wa mokgekolo Mamolla a mo hlalošetša ka bohlokwa bja go ya ngakeng ge motho a lwala.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Poledišano gare ga mokgekolo Mamolla le morwa wa gagwe
- Go ngwalwe ditšhielano bjalo ka ge di direga thwii go tšwa go ntlhatebelelo ya seboledi
- Maina a diboledi a laetšwe ka lehlakoreng la ngele la letlakala gomme go latele leswao la kgorwana
- Go šomišwe mothaladi wo mofsa go laetša seboledi se sengwe le se sengwe se sefsa
- Ditiragalo di laetšwe ka mašakaneng go fa babadi tshedimošo ka seo se diregago/tlogo direga
- Retšistara le polelo e be tša semmušo
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego

[25]

2.5 DITSHWAYATSHWAYO

Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:

Go letetšwe gore molekwa a tsopole seo a se bonego filiming.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Leina la puku/filimi
- Motšweletši/mohlagiši/mogatiši wa puku/filimi
- Leina la khamphani ya kgatišo
- Seo se hlohleletšago tšweletšo ya ditshwayatshwayo
- Go ngwalwe ka motho wa pele
- Go ngwalwe ka lebaka le le fetilego
- Mahlaodi le mantšu ao a tsošago maikutlo go tšweletša dikgopolo a a nyakega
- Retšistara le polelo e be tša maleba
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego
- Mmegi a tšweletše maikutlo
Mohlala: A ka hlohleletša/se hlohleletše barutwana ba bangwe go bogela filimi ya puku yeo e balwago
- Go tšweletšwe tšeo di go kgahlilego/tšeo di sego tša go kgahla
- Go tšweletšwe dintlhakgolo ka boripana
- Kanego ya ditaba ka moka ga e nyakege, go šielwe mmegelwa go ikgopolela le go ikagela seswantšhokgopolo sa tiragalo yeo

[25]

2.6 PEGO

Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:

Go letetšwe gore molekwa a tšweletše thušo yeo e ka fiwago bahloki ba motse wa gabo

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Go be le hlogo, matseno, mmele le mafelelo
- Go ngwalwe ka motho wa bobedi
- Go ngwalwe ka lebaka le le fetilego
- Go šomišwe mahlaodi le mantšu ao a tsošago maikutlo go tšweletša dikgopolo
- Retšistara le polelo e be tša semmušo
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego
- Diteng di be mabapi le go begela Mokhansela ka diphetho tšeo di tšerwego kopanong ya bafsa
- Leina la mmegi
- Lefelo, nako le letšatšikgwedi
- Mosaeno
- Maemo a mmegi

[25]

PALOMOKA YA KAROLO YA B:

50

PALOMOKA YA TLHAHLOBO:

100